# ALLERGIK RINITNI KOMPLEKS DAVOLASHDA FITOTERAPIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING KLINIK VA LABORATOR MEZONLARI

**MIRZAYEV MIRZAXID VAXIDOVICH**
Andijon davlat tibbiyot instituti, Anatomiya va klinik anatomiya kafedrasi

**Annotatsiya**

Allergik rinit yuqori nafas yo‘llarining keng tarqalgan allergik kasalliklaridan biri bo‘lib, bemorlarning uyqusi, kundalik faolligi va hayot sifatiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin. Kasallikni kompleks davolashda fitoterapiyaning ehtimoliy o‘rnini aniqlash uchun klinik simptomlar, hayot sifati, xavfsizlik va laborator ko‘rsatkichlarni birgalikda baholash muhim hisoblanadi. Ushbu ishning maqsadi allergik rinitni kompleks davolashda fitoterapiya samaradorligini baholash uchun qo‘llanishi mumkin bo‘lgan klinik va laborator mezonlarni tizimlashtirishdan iborat. Mavzuga oid ilmiy adabiyotlar tahlili asosida burun bitishi, rinoreya, aksirish va qichishish kabi simptomlar, hayot sifati ko‘rsatkichlari, umumiy immunoglobulin E (IgE) va periferik qondagi eozinofillar miqdorining ahamiyati ko‘rib chiqildi. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, laborator ko‘rsatkichlar klinik natijalarni to‘ldiradi, biroq ularning o‘zgarishi har doim ham simptomlarning kamayishi bilan bevosita mos kelmaydi. Fitoterapiyaning samaradorligi va xavfsizligi haqida ishonchli xulosa chiqarish uchun preparat tarkibini standartlashtirish, nazoratli klinik tadqiqotlar va statistik tahlil talab etiladi.

**Kalit so‘zlar:** allergik rinit, fitoterapiya, klinik samaradorlik, laborator diagnostika, umumiy IgE, eozinofillar, hayot sifati, xavfsizlik.

**Kirish**

Allergik rinit allergenlar ta’sirida burun shilliq qavatida yuzaga keladigan yallig‘lanish kasalligi bo‘lib, aksirish, burun oqishi, bitishi va qichishish kabi belgilar bilan namoyon bo‘ladi. Kasallikning kechishi mavsumiy yoki yil davomida davom etuvchi shaklda bo‘lishi mumkin. Simptomlarning uzoq davom etishi bemorning uyqu sifatiga, diqqatni jamlash qobiliyatiga, mehnat unumdorligiga va kundalik faoliyatiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Allergik rinitni samarali boshqarishda simptomlarni o‘z vaqtida aniqlash, ularning og‘irligini baholash va davolash natijalarini muntazam kuzatish muhimdir. Davolash samaradorligini faqat bemorning umumiy ahvoli yaxshilanganiga qarab baholash yetarli emas. Bunda standartlashtirilgan klinik mezonlar, hayot sifati ko‘rsatkichlari va zarur hollarda laborator tekshiruvlardan foydalanish maqsadga muvofiq. So‘nggi yillarda dorivor o‘simliklar asosidagi vositalardan kompleks davolashning qo‘shimcha yo‘nalishi sifatida foydalanishga qiziqish ortib bormoqda. Biroq o‘simlik preparatlarining tarkibi, faol moddalar miqdori va biologik xususiyatlari turlicha bo‘lishi mumkin. Shu sababli ularning samaradorligini ilmiy asosda baholash uchun aniq mezonlar va ishonchli tadqiqot usullari zarur.

Tadqiqot maqsadi

Allergik rinitni kompleks davolashda fitoterapiya samaradorligini baholash uchun qo‘llanishi mumkin bo‘lgan klinik, laborator va hayot sifati mezonlarini tizimlashtirish hamda ularni amaliy jihatdan talqin qilish xususiyatlarini yoritish.

Materiallar va usullar

Tadqiqot mavzuga oid ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy o‘rganish va nazariy umumlashtirish usullariga asoslandi. Allergik rinitning klinik belgilari, yallig‘lanish jarayonlarining laborator ko‘rsatkichlari va fitoterapiya samaradorligini baholash tamoyillari ko‘rib chiqildi. Klinik mezonlar sifatida burun bitishi, rinoreya, aksirish va burun qichishishining og‘irligi, simptomlarning



© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

davomiyligi hamda bemorning kundalik faoliyatiga ta’siri tanlandi. Hayot sifatini baholashda allergik rinitga mos standartlashtirilgan so‘rovnomalardan foydalanish imkoniyatlari hisobga olindi.

Laborator mezonlar qatorida umumiy immunoglobulin E (IgE) miqdori va periferik qondagi eozinofillar soni tahlil qilindi. Boshqa laborator markerlarni qo‘llash esa tadqiqot maqsadi va klinik zaruratga bog‘liq holda ko‘rib chiqilishi mumkin. Ushbu ish adabiyotlar tahliliga asoslangan bo‘lib, unda yangi klinik tajriba yoki bemorlar bo‘yicha original statistik ma’lumotlar keltirilmagan.

Natijalar va muhokama

Allergik rinitni kompleks davolashda fitoterapiya samaradorligini baholashning asosiy yo‘nalishlaridan biri klinik simptomlarning dinamikasini aniqlashdir. Burun bitishi nafas olish va uyqu sifatiga ta’sir ko‘rsatsa, rinoreya, aksirish va qichishish bemorning kundalik faoliyatini cheklashi mumkin. Shu sababli davolashdan oldingi va keyingi holatni bir xil mezonlar asosida baholash natijalarni taqqoslash imkonini beradi.

Simptomlarni baholashda standartlashtirilgan shkalalar yoki bemor kundaliklaridan foydalanish mumkin. Bunday yondashuv simptomlarning tez-tezligi, og‘irligi va davomiyligini tizimli qayd etishga yordam beradi. Shuningdek, bemorning uyqusi, jismoniy faolligi va kundalik vazifalarni bajarish imkoniyatidagi o‘zgarishlar ham davolash natijasining muhim jihatlari hisoblanadi.

Hayot sifatini baholash klinik ko‘rsatkichlarni to‘ldiradi. Ayrim hollarda simptomlarning kamayishi bilan birga uyqu va umumiy farovonlik yaxshilanishi mumkin. Boshqa holatlarda esa klinik belgilar qisman kamaygan bo‘lsa-da, bemorning kundalik hayotidagi cheklovlar saqlanib qolishi ehtimoli mavjud. Shu sababli klinik simptomlar va hayot sifati ko‘rsatkichlarini birgalikda tahlil qilish maqsadga muvofiq.

Laborator ko‘rsatkichlar allergik yallig‘lanishning ayrim jihatlarini aniqlashda yordam beradi. Umumiy IgE miqdori allergik sensibilizatsiya bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin, biroq uning yuqori yoki pastligi allergik rinitning og‘irligini mustaqil ravishda belgilamaydi. Periferik qondagi eozinofillar miqdori ham yallig‘lanish jarayonining ayrim xususiyatlarini aks ettirishi mumkin. Shunga qaramay, bu ko‘rsatkichlarga boshqa omillar ham ta’sir qilishi sababli ularni klinik simptomlar va bemorning umumiy holatidan ajratib talqin qilish to‘g‘ri emas.

Fitoterapiya samaradorligini baholashda preparatning aniq tarkibi va qo‘llash sharoitlarini ko‘rsatish alohida ahamiyatga ega. O‘simlik turi, ishlatilgan qismi, ekstraksiya usuli, faol moddalar miqdori, doza va davolash davomiyligi natijalarga ta’sir qilishi mumkin. Tarkibi standartlashtirilmagan preparatlarni o‘rganish esa turli tadqiqotlar natijalarini taqqoslashni qiyinlashtiradi.

Bundan tashqari, fitoterapiya xavfsizligini ham baholash zarur. O‘simlik asosidagi preparatlar ayrim odamlarda allergik reaksiyalar chaqirishi yoki boshqa dori vositalari bilan o‘zaro ta’sirlashishi mumkin. Shu sababli nojo‘ya ta’sirlar, davolashga rioya qilish va qo‘shimcha dori vositalariga ehtiyoj kabi ko‘rsatkichlar ham kuzatuvga kiritilishi lozim.

Fitoterapiyaning haqiqiy klinik samaradorligini aniqlash uchun standart davolash bilan taqqoslanadigan, tegishli nazorat guruhiga ega tadqiqotlar o‘tkazish muhim. Natijalarni statistik tahlil qilish bilan birga, kuzatilgan o‘zgarishlarning klinik ahamiyatini ham baholash kerak. Mavsumiylik, allergenlar ta’siri, kasallik davomiyligi va birga kechuvchi kasalliklar kabi omillar hisobga olinmasa, yaxshilanishni aynan fitoterapiya bilan bog‘lash qiyinlashadi.

Xulosa

Allergik rinitni kompleks davolashda fitoterapiya samaradorligini baholash klinik simptomlar, hayot sifati, laborator ko‘rsatkichlar va xavfsizlik mezonlarini birgalikda o‘rganishga asoslanishi kerak. Burun bitishi, rinoreya, aksirish va qichishish asosiy klinik ko‘rsatkichlar hisoblanadi. Umumiy IgE va


© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.

periferik qondagi eozinofillar miqdori esa klinik holatni to‘ldiruvchi laborator ma’lumot sifatida talqin qilinishi lozim. Ishonchli xulosa chiqarish uchun o‘simlik preparatlarining tarkibini standartlashtirish, nojo‘ya ta’sirlarni muntazam qayd etish, nazoratli klinik tadqiqotlar o‘tkazish va statistik tahlilni to‘g‘ri tashkil etish zarur. Fitoterapiyaning kompleks davolashdagi o‘rni sifatli ilmiy dalillar asosida belgilanib, standart tibbiy davolashni o‘zboshimchalik bilan almashtirmasligi kerak.

**Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Bousquet J., Khaltaev N., Cruz A.A. et al. Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma (ARIA) 2008 update. Allergy. 2008;63(Suppl 86):8–160.
2. Brożek J.L., Bousquet J., Agache I. et al. Allergic Rhinitis and its Impact on Asthma (ARIA) guidelines—2016 revision. Journal of Allergy and Clinical Immunology. 2017;140(4):950–958.
3. Wise S.K., Lin S.Y., Toskala E. et al. International Consensus Statement on Allergy and Rhinology: Allergic Rhinitis. International Forum of Allergy & Rhinology. 2018;8(2):108–352.
4. Seidman M.D., Gurgel R.K., Lin S.Y. et al. Clinical Practice Guideline: Allergic Rhinitis. Otolaryngology–Head and Neck Surgery. 2015;152(1 Suppl):S1–S43


© 2026 London International Monthly Conference on Multidisciplinary Research and Innovation. All Rights Reserved.